

Rajan Menon: Krigets ekonomiska följder

[Ur [International Viewpoint](#), 21 maj 2022. Först publicerad i [TomDispatch](#), 3 maj. Menon är statsvetare på universitetet i New York och har skrivit flera böcker om Ukraina och Ryssland. Översättning från engelska Göran Källqvist.]

1919 skrev den berömda brittiska ekonomen John Maynard Keynes *Fredens ekonomiska följder*, en bok som i sanning skulle visa sig vara kontroversiell. I boken varnade han för att de fruktansvärt hårda villkor som det besegrade Tyskland påtvingades efter det så kallade Stora kriget – som vi nu kallar Första världskriget – skulle få förödande följder, inte bara för Tyskland utan för hela Europa. Idag har jag anpassat denna titel för att undersöka de ekonomiska följderna av det (mindre än stora) krig som pågår – kriget i Ukraina förstås – inte bara för de direkt inblandade, utan också för resten av världen.

Det är inte förvånande att bevakningen i media efter Rysslands invasion den 24 februari huvudsakligen har riktat in sig på de dagliga striderna, ödeläggelsen av Ukrainas ekonomiska tillgångar (från byggnader och broar till fabriker och hela städer), den besvärliga situationen för både de ukrainska flyktingarna och de som har fördrivits inom landet (IDP), och de allt fler bevisen för övergrepp. Krigets möjliga långsiktiga ekonomiska effekter i och utanför Ukraina har inte fått alls lika mycket uppmärksamhet, av förståeliga orsaker. De är mindre känslomässiga och per definition mindre omedelbara. Men kriget kommer att få enorma ekonomiska konsekvenser, inte bara för Ukraina utan också för förtvivlat fattiga människor som bor hundratals mil borta. Rikare länder kommer också att drabbas av krigets skadliga effekter men kan klara av dem bättre.

Ödelagt Ukraina

Vissa förväntar sig att kriget ska vara i årtal, till och med decennier, även om den bedömningen verkar alldeles för dyster. Men vi vet verkligen att Ukrainas ekonomiska förluster och den hjälp utifrån som landet kommer att behöva för att ens uppnå något som liknar det som en gång ansågs vara normalt redan efter två månader är häpnadsväckande.

Låt oss börja med Ukrainas flyktingar och IDP. Tillsammans utgör dessa två grupper redan 29% av landets befolkning. För att sätta det i rätt perspektiv kan ni försöka tänka er att 97 miljoner amerikaner hamnar i en lika besvärlig situation under de kommande två månaderna.

I slutet av april hade 5,4 miljoner ukrainare flytt ur landet till Polen och andra grannländer. Även om många – beräkningarna varierar från några hundratusen till en miljon – har börjat återvända, så är det oklart om de kommer att kunna stanna (vilket förklarar varför FN utesluter dem ur sina beräkningar av det totala antalet flyktingar). Om kriget förvärras och faktiskt varar i årtal, kan ett fortsatt utflöde av flyktingar leda till ett totalantal som är svårt att föreställa sig idag.

Det kommer att belasta länderna som inhyser dem ännu mer, speciellt Polen som redan har släppt in nästan 3 miljoner flyktingar från Ukraina. En beräkning av vad det kostar att tillfredsställa deras grundläggande behov är 30 miljarder dollar. För ett enda år. När den beräkningen gjordes var det dessutom en miljon färre flyktingar än idag. Lägg till detta de 7,7 miljoner ukrainare som har läm-

nat sina hem men inte själva landet. Kostnaderna för att göra alla dessa liv hela igen kommer att vara hisnande.

När kriget väl tar slut och dessa 12,8 miljoner rotlösa ukrainare börjar försöka bygga upp sina liv igen kommer många av dem att upptäcka att deras lägenheter och hem inte längre finns eller inte är beboeliga. De sjukhus och vårdcentraler som de var beroende av, deras arbetsplatser, deras barns skolor, affärer och affärscentrum i Kiev och på andra ställen där de köpte sina livsnödvändigheter, kan också vara raserade eller illa skadade. Den ukrainska ekonomin förväntas minska med 45% bara i år, vilket knappast är förvånande med tanke på att hälften av verksamheterna inte fungerar, och att exporten från dess hårt ansatta sydkust enligt Världsbanken nu praktiskt taget har upphört. Det kommer att ta minst flera år att åter komma upp i produktionsnivåerna från före kriget.

Omkring en tredjedel av Ukrainas infrastruktur (broar, vägar, järnvägar, vattenledningar och liknande) har redan förstörts eller skadats. Det kommer att behövas mellan 60 och 119 miljarder dollar att reparera eller bygga upp dem. Ukrainas finansminister uppskattar, att om man dessutom lägger till förlusterna av produktion, export och intäkter, så överstiger de totala skadorna av kriget redan 500 miljarder dollar. Det är nästan 4 gånger mer än värdet på Ukrainas BNP 2020.

Och kom ihåg att dessa siffror i bästa fall är ungefärliga. De verkliga kostnaderna kommer utan tvekan att bli högre, och det kommer att behövas enorma summor i hjälp från internationella finansorganisationer och västländerna i årtal framåt. Vid ett möte som sammankallades av Internationella valutafonden (IMF) och Världsbanken, bedömde Ukrainas premiärminister att återuppbygget av landet skulle kräva 600 miljarder dollar, och att han bara för att stötta upp landets budget behöver 5 miljarder dollar i månaden under de kommande fem månaderna. Båda organisationerna har redan vidtagit åtgärder. I början av mars godkände IMF ett nödlån på 1,4 miljarder dollar till Ukraina och Världsbanken ytterligare 723 miljoner dollar. Och det är säkert bara början på ett långvarigt flöde av kapital till Ukraina från dessa två långgivare, medan enskilda regeringar i väst och EU tveklöst kommer att ge egna lån och bidrag.

Väst: högre inflation, lägre tillväxt

De ekonomiska chockvågor som kriget skapade skadar redan ekonomierna i väst, och svårigheterna kommer bara att öka. Den ekonomiska tillväxten i de rikaste länderna i Europa var 2021 5,9%. IMF förväntar sig att den kommer 2022 att minska till 3,2% och till 2,2% 2023. Samtidigt ökade inflationen i Europa mellan februari och mars i år från 5,9 till 7,9%. Och det ser blygsamt ut jämfört med den plötsliga ökningen av energipriserna i Europa. I mars hade de redan ökat med jättelika 45% jämfört med för 1 år sedan.

Financial Times rapporterar att de goda nyheterna är att arbetslösheten har fallit till rekordlåga 6,8%. De dåliga nyheterna: inflationen översteg lönerna så arbetarna tjänar i själva verket 3% mindre.

Vad gäller USA så kommer den ekonomiska tillväxten, beräknad till 3,7% för 2022, troligen att bli bättre än i de ledande europeiska ekonomierna. Men Conference Board, en tankesmedja för dess 2.000 medlemsföretag, väntar sig att tillväxten ska minska till 2,2% 2023. Samtidigt uppgick USA:s inflation i slutet av mars till 8,54%. Det är dubbelt så mycket som den var för 12 månader sedan och den högsta sedan 1981. Amerikanska centralbankens ordförande Jerome Powell har varnat för att

kriget kommer att leda till ökad inflation. *New York Times'* krönikör och ekonom Paul Krugman tror att den kommer att minska, men i så fall är frågan: när och hur snabbt? Dessutom förväntar sig Krugman att prisökningarna kommer att bli värre innan de börjar lätta. Centralbanken kan hålla inflationen i schack men det kan sluta med att den ekonomiska tillväxten minskar ännu mer. Deutsche Bank hamnade i själva verket på nyhetssidorna den 26 april med sin förutsägelse att USA:s centralbanks kamp mot inflationen kommer att skapa en ”kraftig recession” i USA senare i år.

Utöver Europa och USA kommer inte heller Asien-Stilla havet, världens tredje ekonomiska lokomotiv, att komma undan. IMF åberopar krigets följder för att skriva ner sin tillväxtprognos för regionen med ytterligare 0,5% till 4,9% i år jämfört med 6,5% förra året. Inflationen i Asien-Stilla havet har varit låg men förväntas öka i ett antal länder.

Alla dessa ovälkomna trender kan inte tillskrivas bara kriget. Covid-19-pandemin hade skapat problem på många områden, och USA:s inflation var sakta på väg upp redan innan invasionen, men den kommer förvisso att göra saker och ting värre. Tänk bara på energipriserna sedan 24 februari, då kriget började. Då var oljepriset 89 dollar per fat. Efter upp- och nedgångar och en topp på 119 dollar den 9 mars, har det (åtminstone tillfälligt) stabiliserats på 104,7 dollar den 28 april – ett skutt på 17,6% på två månader. Vädjanden från de amerikanska och brittiska regeringarna till Saudi-arabien och Förenade Arabemiraten att öka oljeproduktionen ledde ingenstans, så ingen kan förvänta sig en snabb lindring.

Taxor på containertransporter och flygfrakt hade redan stigit på grund av pandemin, och steg ännu mer efter invasionen av Ukraina, samtidigt som avbrotten i transportkedjan förvärrades. Även livsmedelspriserna steg, inte bara på grund av högre energikostnader utan också för att Rysslands står för nästan 18% av den globala exporten av vete (och Ukraina 8%), medan Ukrainas andel av den globala exporten av majs är 16% och de två länderna tillsammans står för mer än en fjärdedel av den globala exporten av vete, en central gröda för så många länder.

Ryssland och Ukraina producerar också 80% av världens solrosolja som används allmänt för matlagning. Stigande priser och brist på denna vara är redan uppenbara, inte bara i EU utan också i fattigare delar av världen som Mellanöstern och Indien, som får nästan alla sina leveranser från Ryssland och Ukraina. Dessutom genomfördes 70% av Ukrainas export med båt, och både Svarta havet och Azovska havet är nu krigszoner.

”Låginkomstländernas” svåra belägenhet

Människor i väst, speciellt de fattigaste bland dem som spenderar en avsevärt större del av sina inkomster på grundläggande livsnödvändigheter som mat och bränsle, kommer att drabbas av lägre tillväxttakt, prisökningar och högre räntor på grund av centralbankernas försök att tämja inflationen, och även ökad arbetslöshet. Men ”låginkomstländerna” (enligt Världsbankens definition de med en genomsnittlig årsinkomst under 1.045 dollar 2020) och i synnerhet deras fattigaste invånare, kommer att drabbas ännu mycket hårdare. Med tanke på Ukrainas enorma ekonomiska behov och västs beslutsamhet att tillfredsställa dem, kommer låginkomstländerna sannolikt att få det mycket svårare att finansiera betalningarna av de skulder som de kommer att få på grund av ökad belåning för att bekosta de ökade kostnaderna för import, speciellt av livsnödvändigheter som energi och mat. Lägg till det de minskade exportintäkterna på grund av den minskade globala ekonomiska tillväxten.

Covid-19-pandemin har redan tvingat låginkomstländerna att låna mer, men låga räntor gjorde deras skuld, som redan är rekordstor, 860 miljarder dollar, något enklare att hantera. När den globala tillväxten nu minskar och kostnaderna för energi och mat ökar, kommer de att tvingas ta lån till mycket högre räntor, vilket bara kommer att öka bördan av återbetalningar.

Under pandemin begärde 60% av låginkomstländerna lättnader av sina återbetalningsåtaganden (jämfört med 30% 2015). Högre räntor och stigande mat- och energipriser kommer att förvärra deras svåra situation. Denna månad ställde till exempel Sri Lanka in betalningarna av sin skuld. Framstående ekonomer varnar för att detta kan vara en föregångare, eftersom andra länder, exempelvis Egypten, Pakistan och Tunisien, har liknande skuldproblem, som förvärras av kriget. Tillsammans hade 74 låginkomstländer 35 miljarder dollar i återbetalningar i år, en 45%-ig ökning från 2020.

Och de betraktas inte ens som låginkomstländer. För dem har IMF traditionellt fungerat som en sista utväg för att få lån, men kommer de att kunna räkna med IMF:s hjälp när Ukraina också är i desperat behov av jättelika lån? IMF och Världsbanken kan försöka få ytterligare bidrag från sina rika medlemsländer, men kommer de att få det när dessa länder också brottas med ökande ekonomiska problem och oroar sig för sina egna arga väljare?

Ju större skuldbörda låginkomstländerna har, desto mindre kommer de givetvis att kunna hjälpa sina fattigaste medborgare att klara av högre priser på livsnödvändigheter, speciellt mat. FN:s livsmedels- och jordbruksorganisations index för matpriser steg med 12,6% bara från februari till mars och är redan 33,6% högre än för 1 år sedan.

De snabbt stigande priserna på vete – vid en tidpunkt hade priset per skäppa nästan fördubblats innan det förra året stabiliserades på en 38%-ig ökning – har redan orsakat brist på mjöl och bröd i Egypten, Libanon och Tunisien, som för inte så längesedan fick mellan 25% och 80% av sin import av vete från Ukraina. Andra länder, som Pakistan och Bangladesh – den förstnämnda köper nästan 40% av sitt vete från Ukraina, den sistnämnda 50% från Ryssland och Ukraina – kan stå inför samma problem.

Det land som har lidit mest av de snabbt stigande matpriserna kan vara Jemen, ett land som sedan årtal har varit fångat i inbördeskrig och drabbades av kronisk livsmedelsbrist långt innan Ryssland invaderade Ukraina. 30% av Jemens importerade vete kommer från Ukraina, och på grund av den minskning av leveranserna som kriget orsakar har priset per kg nästan femdubblats i landets södra delar. Världslivsmedelsprogrammet (WFP) har lagt ut 10 miljoner dollar extra per månad för sitt arbete där, eftersom nästan 200.000 människor kan stå inför ”svältliknande förhållanden” och totalt 7,1 miljoner kommer att uppleva ”kritiska svältnivåer”. Problemet är emellertid inte begränsat till länder som Jemen. Enligt WFP stod 276 miljoner människor över hela världen inför ”akut svält” redan innan kriget började, och om det fortsätter ännu en sommar kan ytterligare 27-33 miljoner hamna i just en sådan prekär situation.

Det brådskar med fred – och inte bara för ukrainarna

Den enorma mängd pengar som behövs för att åter bygga upp Ukraina, den vikt som USA, Storbritannien, EU och Japan lägger vid detta mål, och de allt högre kostnaderna för livsviktig import kommer att göra det allt svårare ekonomiskt för världens fattigaste länder. Fattiga människor

i de rikare länderna är förvisso också sårbara, men människorna i de fattigaste länderna kommer att drabbas mycket hårdare.

Redan nu överlever många knappt, och de saknar de sociala tjänster som finns för fattiga i de rikare länderna. Det sociala skyddsnät som finns i USA är ynkligt jämfört med de europeiska motsvarigheterna men det *finns* i alla fall. Det gör det inte i de fattigaste länderna. Där hankar sig de minst lyckligt lottade fram med lite om ens någon hjälp från sina regeringar. Bara 20% av dem täcks på något sätt av sådana program.

Världens fattigaste har inget som helst ansvar för kriget i Ukraina och kan inte sätta stopp för det. Men om kriget blir långvarigt är det – utöver ukrainarna själva – de som kommer att drabbas hårdast. De allra mest utblottade av dem bombarderas inte av ryssarna och ockuperas inte eller utsätts för krigsbrott som invånarna i den ukrainska staden Butja. Men även för dem är det en fråga om liv eller död att få slut på kriget. Det ödet delar de i alla fall med folket i Ukraina.